

Filozofski savjetnik

ČASOPIS ZA FILOZOFSKU PRAKSU · HRVATSKO UDRUŽENJE ZA FILOZOFSKU PRAKSU

SVEZAK Vol. I BROJ Br. I GODINA 2026 NAKLADNIK HUFPP, Zagreb

LOGOPIS

Novi Sad

Proljeće, 2024.

Luka Janeš · *Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb*

Primljeno: 6.6.2026

Prvi susret s novosadskim Filozofskim fakultetom i živopisnim vjetrovima tamošnjeg univerzitetskog Logosa autor ovih redaka doživio je još za studentskih dana, Godine Gospodnje 2016. godine. Kada smo onomad, slijedeći ljubazni poziv prof. Damira Smiljanića s Odsjeka za filozofiju Univerziteta u Novom Sadu,¹ kolega Luka Perušić (tada asistent na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu i tajnik Hrvatskog bioetičkog društva, te moja malenkost tada u ulozi tajnika Sveučilišnog centra za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu i voditelja Znanstveno istraživačkog odbora za bioetiku i psihu pri ZCI-u za integrativnu bioetiku, održali plenarna predavanja na jednom studentskom skupu koji se tradicionalno održava još od ranih 2010-ih. Uz značajne teme i bogate programske knjižice i reprezentativne filozofske nade iz Srbije i regije, te gotovo „komisijski našpanane profesore“ uvijek inspirirane i spremne za konstruktivne filozofske rasprave na visokoj razini refleksije i primjene. Što nam je, sveukupno gledajući, pričinjavalo veliku čast i odgovornost, uz nezaobilazna pitanje: „što li nas čeka tamo preko granice srijemskih poljana i šarene mistike Fruške gore?“ Malo je reći da sam već tad na prvu ostao zadivljen razinom angažmana i životnog značaja koji filozofija kao disciplina, ali i kao humanistička ideja, predstavlja novosadskim nastavnicima i studentima. Bili smo, prisjećam se, romantičarski zaneseni te posve uvjereni kako ovi ljudi zaista istinski žive filozofiju i za filozofiju. To je odgovornost pri pripremi naših plenarnih izlaganja povisilo do razine filo-praktične dužnosti, a to me i do današnjih dana uvijek nanovo poziva u to, filozofski zaista značajno jezgro paradigmatički visoko postavljenih normi i načela, kako akademskih tako i onih životnih (na što se uvijek vazda skladno nadovezuje hedonistički nahod i popratna zatečenost i opijenost daškom bezbrojnih rundi razgovora i pića...).

Dunavski vjetrovi što se preko Petrovaradina i kejeva u dinamično-simetričnim krugovima prelijevaju austrougarskim trgovima, ulicama, parkovima i puteljcima centra Novog Sada – putujući prema humanističkom bitku i razbitku kampusa novosadskog univerziteta. U sklopu kojeg Filozofski fakultet, to značajno djelo tzv. brutalističke arhitekture,² sentinelni biva smješten odmah nasuprot dunavskog nasipa, predstavljajući svojevrsni „humanistički portal“ u zavrzlamu interdisciplinarnog

¹ Inače znanstvenog nam starijeg kolege i mentora u sklopu Znanstvenog centra za integrativnu bioetiku (itekako značajan projekta izgradnje i emancipacije kule integrativne bioetike.

² Famosni „art brute“ betonskih istočno-blokaških arhitektonskih otajstava minulih socijalističko-komunističkih vremena.

suglasja svojstvenog kampusima diljem Europe i svijeta.³ Upravo onakav kakvo – dozvolit ću si kritičku zamjedbnu – nasušno nedostaje primjerice Zagrebačkom Sveučilištu,⁴ sastavnica lokacijski razbacanih po brojnim zagrebačkim adresama. Zaobljeni betonski zidovi prostranog, najzad svijetlog i prozračnog atrija novosadskog Filozofskog, koji razgranatim hodničkim sljedovima nesimetrično navodi katovima. Što pri traženju određenih na prvu pomalo orijentacijski zbunjuje, no koji novosadskom Filozofskom daje posebnu fenomenološku dimenziju isprepletenosti mnogijeh prostora susreta, agorastično smještenih po kružnim klupama i foteljama hodnika. Takvi kružni polisi, kada već u valovima vršim usporedbe sa svojom *alma materom* – Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu – nedostaje našoj zagrebačkoj alma majci, projektirnoj nalik na hladni socijalistički pravokutni radijator. Čiju socijalističnost radijatorstva pridaju metalne rolete estetski položene kao vanjske zidine ovog pravokutnog zdanja, dajući dojam konstantne hladnoće radijatora koji nije u funkciji, a koji je istovremeno i poprilično ružan. Mora se priznati da zagrebačko zdanje također posjeduje galerije i polukatove, no svi oni, čini se kao da postoje i opstoje u pravocrtnoj strukturi koja “nalaže” da kroz nju tjeskobno „proletite“ što žurnije (ako već niste profesorska komesarska starješina koja je tamo zaposlena na nekoj od bezbrojnih katedri unutar više od dvadeset odsjeka i centara). Uz, nadodajmo ovdje nezaobilaznu sliku, cinični pogled na dva predivna vrta smještena u srcu fakultetske zgrade, u koje studentska noga rijetko javno i dostupno zalazi.

Još za studentskih dana zapodijevasmo šale da po tim pravim kutovima „zapinje“ i ustajalo se zadržava birokratska neostvarljivost humanističkih ideala R.I.P. Jugoslavije – umazan hijerarhijom, nepotizmom, elitizmom i elitističkom praxis filozofijom kao opijumom za “progresivne“ mase marksista kasnog, zapravo posljednjeg vala. Čije ostatke pjenica po žalovima lažovizma predstavlja društveno marginalna skupina kritičko-histroijskih marksista koji kao da se igraju revolucije u žiroskopu igrokaza porušenih snova i utopističke kobi moja se odbije predati, nalik na onaj Monty Python skeč iz *Life of Brian* gdje se dva viteza mačuju do smrti, te gdje poraženomu, maksimalno animacijski kreativno karikirano, od ekstremiteta na raspolaganju ostadu samo čizme i kaciga. No koji unatoč nezavidnoj trenutku vlastite povijesne situacije uporno lamentira da je u borbi zapravo on pobijedio...⁵ Te uz perceptivno prostornu napomenu da kružne strukture i prostori omogućavaju dijalog i integrativnost, itekako prisutnu u novosadskih istraživača, studenata i znanstvenika, barem u vremenima prije divljačkih pohoda „naprednjačkih metoda i kaubojske oligarhije“. Razlog zašto u ovome prikazu uzajamno uspoređujem i bifurkiram naše institucije između ostalog je i studentski zavjet koji si davno postavih – da ću posjetiti sve „filozofske“ gradove regije i na taj način iz prve ruke iskusiti lokalne Logalitete i značajke. A koji sam, ponosito ustvrđujem, do danas eto uspio ostvariti – uz jednoglasan zaključak da mi se novosadska filozofska priča među onima iz regionalnog obzorja daleko najviše dojmila. Sve do događaja koji su posve izmijenili, odnosno precizirali moje osobne uvide po pitanju aktualnog stanja srpskog filozofskog i političkog duha. Pri kojemu, dakako, stradava ovaj prvi pod neslućenim cijenama budućeg razvoja europski nastrojenog vojvođanskog, te općeg srpskog kulturnog, filozofijskog, najzad humanističkog uzduha.

³ Mislim si sneno – upravo onakvim portalom kakav bi intencionalitet filozofije inherentno imao bivati i predstavljati u obzorju multi-disciplinarnog koda motrišta i disciplinarnog rascjepkanosti.

⁴ Kampus Borongaj s obzirom da se najavljuje već više od 20 godina predstavlja samo mitski koncept bez prave šanse da u bliskoj budućnosti zaživi, bez obzira na građevinski portfelj aktualnog rektora prof. Lakušića. – op. a.

⁵ *Life of Brian*.

Kao što ranije naznačih – već prvi susret s Novim Sadom, odnosno Filozofskim im fakultetom, jasno je raskrio dojam značaja filozofije i posvećenost koju studenti i profesori pokazuju na skupovima, radionicama i gostujućim predavanjima, upravo kakvo je dominiralo i bivalo paradigmatički prisutno tijekom moje CEEPUS tjedne mobilnosti mreže „Philosophy and Interdisciplinarity“, u sklopu koje u proljeće 2024. u Sadu boravih po treći puta, ovoga uz predavanja po temama Merleau-Pontyjeve egzistencijalno-fenomenološke etike te bioetičkih i filozofskih segmenata psihijatrije.

Naime – radionički interaktivni modus i spremnost za raspravu, ali i izazovne debate napose s nadobudnim nastavničkim personelom, utorak i srijedu tog CEEPUS gostujućeg tjedna ispunio mi je još jednim Logosnim naletom ponosa i radosti filozofijskog bivanja na tom novosadskom filozofskom bastionu humanizma i integrativnosti.

Događaji koji su se, pak, izdogađali preostalim dana tog travanjskog CEEPUS tjednog boravka 2024., nabijeni elementima nadrealnog spinastičkog scenarija kakvog nisko budžetnog filmskog uratka, jasno mi i nedvosmisleno otvorihu oči glede realiteta političke situacije u koju već godinama tonucka prekodrinje. A koja mi bi posve strana i nepoznata za prvih gostujućih akademskih filozofskih boravaka u Republici Srbiji – čije se permanentno „ratno stanje“ iz godine u godinu dugoročno afirmira i povijesno ustaljuje. Poticano i navođeno diplomatski visoko profiliranim totalitarnim obrascima liberalno-demokratskih smicalica, omogućenih nasilnim i medijski krajnje manipulativnim metodama i modalitetima, najzad krvavom poviješću čije se rane i pogreške ne nastoje vidati, nego upravo suprotno – mitovima žrtve nebeskog naroda kojem vazda netko i „nešto pretili“, nadalje soliti i održavati. Napose obavještajnom i kulturalnom kontrolom⁶ te instrumentalnim korištenjem raznih naizgled nespojivih društvenih grupa i grupacija (primjerice policije, navijača, lokalnih kriminalaca i sl.) pod jednim šešišrom.

Uglavnom ovlaš i bez konkretnih informacija i konstelacija, medijski ispratili mnoge priče vezane uz „napredne metode“ onomjesne cezarističke vučje braće oligaraha, koji drže/kontroliraju gotovo sve značajne sfere suvremenog srpskog bića i smjera. Mnoge priče toga tipa načuh iz prve ruke od aktera/sudionika istih, no sve one djelovahu mi nekako ili preuveličano ili strano, ili pak humoristički satirizirano kao u kakve kultne srpske komedije. Sve dok iz prve ruke iskustva ne doživjeh što zaista znači organizirani progresiv-sendvičizam, odnosno aktualno znan kao „pumpaj-ćacijada“, te kako ona utječe na razvoj i opstojnost humanističke slobodnosne misli – kamena temeljca i pretpostavnog smjera svakog suvislog filozofiranja – usmjerenog vrlini te rasti i zacjeljivanju duše i duša. Napose u žestokom sudaru s humanističkim dosezima – kvalitetom i poticajnosti utisaka vezanih uz jarki kolorit novosadskog Logosa filozofiranja i raspravljanja, naznačenog o uvodu ovog rada.

No pokušajmo se ovdje vratiti nastavku kazivanja redom zbivanja tog travanjskog CEEPUS tjedna održanog Godine Gospodnje 2024. U utorak, dakle, i srijedu izvrših svoje predavačke obveze, da bih nakon predavanja, rasprava te studentskih konzultacija u srijedu nazočio skupu odvijanom na ulazu Fakulteta, naime skupu podrške Dinku Gruhonjiću – profesoru novinarstva i komunikologije s Odsjeka za novinarstvo Filozofskog fakulteta, te dojma sam – poprilično trolastički radikalnom

⁶ Valja spomenuti da je četništvo u Srbiji posljednjih dvadesetak godina gotovo posve rehabilitirano, potičući na nasilje, napose potomaka krajiških i bosanskih šorova i sfera. Oni nipošto ne tendiraju tekovinama EU, oni naime nahode u prtefazu civilizacije srba i onog srbujućeg.

lijevom troju željnom provokacije i pažnje. Kojeg su, upravo u tim danima povijesti svozbivanja na zub uzeli Vlada V. i naprednjačko mu radikalna klika i sljedbenici, označivši ga kao "prijetnju srpskoj nacionalnoj opstojnosti i napretku", nabivši mu na čelu metu persone *non grata* ideji transcendentne opstojnosti „srpskoga sveta i okolnog Lebenswelta“. A sve zbog njegove neoprezne, najzad benigno-glupaste izjave o ustaškom generalu Dinku Šakiću, van-kontekstualno izjavljenoj na nekoj konferenciji koju godinu prije. Gdje je dotični pokušao ispasti humorističan, no na kraju ipak tragi-komičan u posljedici, rekao bih.

Na skupu podrške okupilo se nekoliko stotina duša, uglavnom studenata i kolega profesora s Filozofskog, uz solidarnu podršku kolega s ostalih institucija među kojima se igrom slučajeva sudbine našla i moja malenkost. Govornici su odaslali mahom poticajne i ohrabrujuće note, uz lijepo odmjerene, usmjerene i poticajne govore s jasnom sročenom porukom - "okupirali ste sva učilišta i sveučilišta, no nećete i ovo naše novosadsko!!".

Ako me sjećanje valjano služi, cca pola sata nakon okončavanje tog skupa podrške kolegi Gruhonjiću („ugrožavatelju“ srpskog nacionalnog poretka i opstojnosti – op. aut.), kao oblak blage no neugodne omorine prokolala je vijest da je za sutrašnje jutro najavljen kontra-prosvjed „ćacijevštine“, skupine mladih naprednjačkih gerilaca, tada poznatih kao „sendvičari“. Lica okupljenih kolega, unatoč ranije pokazanim linijama atmosferalne snage jedinstva i bunta, bijahu neskriveno obasuta tamnim slutnjama i sada već opipljivim natruhama straha i jeze. No ipak ispunjenima vjerom da će, upoznati s višegodišnjim "naprednjačkim metodama" i popratnim crnim prognozama unatoč, ipak obraniti svoj Fakultet od najezde i ostati jedini neosvojeni bastion slobodne, odnosno autonomne akademske i kulturne misli unutar RS.

Dolazi tako četvrtak, uz šokantnu činjenicu "oslobodilačke okupacije" (primjerice onoga tipa kad su u režiji lokalnih četnika, JNA-ovaca i ostalih "pobunjenika" 90-ih okupirana područja diljem BiH i Hrvatske napućena većinski pravoslavni – čitaj Srpskim stanovništvom) fakulteta – dva BG autobusa puna mlađih osoba, tada poznatih kao sendvičari, a danas kao ćaciji, nasilno su preuzeli prostor fakulteta.

Navratio sam do faksa, uvjeriti se iz prve ruke kako ta ćacilendijska groteska, o kojoj sam više puta slušao i čitao, zaista izgleda. A znate li kako zaista izgleda? Tako da se par uniformiranih maškaroidnih milicionera sparkiranih preko puta ulaza faksa smijulje i sprdaju (kao da su ispali iz ranih Simpsona) pazeći da se ova napredna scena nesmetano odvija. Dok se dva uozbiljena, pretpostavljam napretna "menadžera-kaosa", prešetavaju rutinirano s mobitelima u rukama, koji od silne ozbiljnosti stvari-su-pod-kontrolom tipa, kanda prodiru do polovica glava, kroz širom rastvorene uši.

Iz faksa se čula muzika i zabava, te je djelovalo da se svi okupljeni, osim ova dva „menadžera“ i par prestravljenih nastavnika i studenata, odlično zabavljaju u ritualu đavoljeg četničko-fašističkoga pira. Dva mi pitanja prvotno bijahu prošla umom – prvo "pa ovo i nije zafrkancija!", te – drugo "vrlo lako se ovakva scena prelije na granice Hrvatske (ili BiH i Kosova), uz egidu "obrane srpskih nacionalnih interesa!".

Lokalna povijest koja je uslijedila donosi nesretnu „nadstrešnicu“ jedno pet mjeseci kasnije te mnogobrojne prosvjede, blokade nastave u trajanju od gotovo godinu dana, političke smicalice i represivno nasilje dosad neviđenih razmjera. Mogu kazati da sam vlastitim očima svjedočio kako se

lako otme i zarobi institucija koja nije načinjena i podignuta na temeljima nasilja već humanizma, te kako li je krhka filozofija koja nasilnicima prepušta da vode i određuju povijesne i ideološke tekovine.

Ma možemo mi, mislim si tmurno, satima i danima raspravljati o Merleu-Pontyjevoj egzistencijalnoj fenomenologiji u psihijatrijskom ključu, ili o bioetičkim obilježjima psihijatrije, dok se klinike i krimoidno jednoumlje vješto umaskirano i uniformiramo u boje „obrane svetih srpskih interesa“ nadmetnulo tradiciji i ideji filozofskih fakulteta. Napose ovog specifičnog novosadskoga, čiji Logos nikad neće izdahnuti, no čija je jurisdikcija, samostalnost i autonomija nepovratno narušena i ugrožena. No koja će, siguran sam, vremenom iz ove nelagodne krize iznjedrili kulturalne iskorake i oslobođenje barem pokoje mitološki zadojene srbijanske glavurde. Koje u većinskome postotku Srbiju i ono srpstvujuće po sebi promatraju i žive kao žrtvu, kao kakvu vazda napadanu nebesu djevu koja se stalno brani, no koja zapravo kolonizira, agresira, provocira i destruiira – posljednjih godina u konteksti batinanja i nihilizacije čak i evlastitog naroda. Uvjern sam da novosadski Filozofski predstavlja jedno od rijetkih uporišta koje Srbiju može raz-usmjeriti jedinom valjano održivom – europskom putu – koji podrazumijeva istinosnost, žrtve, otvorenost i iskrenost, a ne tlapnju mitološke krvi koja se hrani vlastitim gasovima na fontanama balkanske buradi baruta čiji zadah smrti zaudara (ponovno) sve jače i jače.⁷

Ovaj logopis zaključujem alegoričnom zgodom koja mi asocijativno odsijava cjelovitošću utiska mojeg CEEPUS boravka u ljetnom semestru akademske Godine Božje 2023/2024, dok je još srpski svet bio mlad, ćaciji su još bili sendvičari, a blokaderi nisu još nisu nazivani ustašama: „Pojeo Vuk(čić) Bouridainovo magare – nitko tu više ništa ne bira!!!“ – inercija destruktivnog stroja „vječnog vraćanja jednakog“ nanovo dobiva svoju povijesnu potvrdu i izazov na stazama afirmacije humanizma.

⁷ No sve u svemu – raduje me zaključiti da su ovakve groteskne scene i nelagodni scenariji ipak miljama daleko od trenutnog stanja u Hrvatskoj, naime scene gdje policija "čuva" plaćenike/studente/navijače vodeće stranke u pohodima na neistomišljenike.